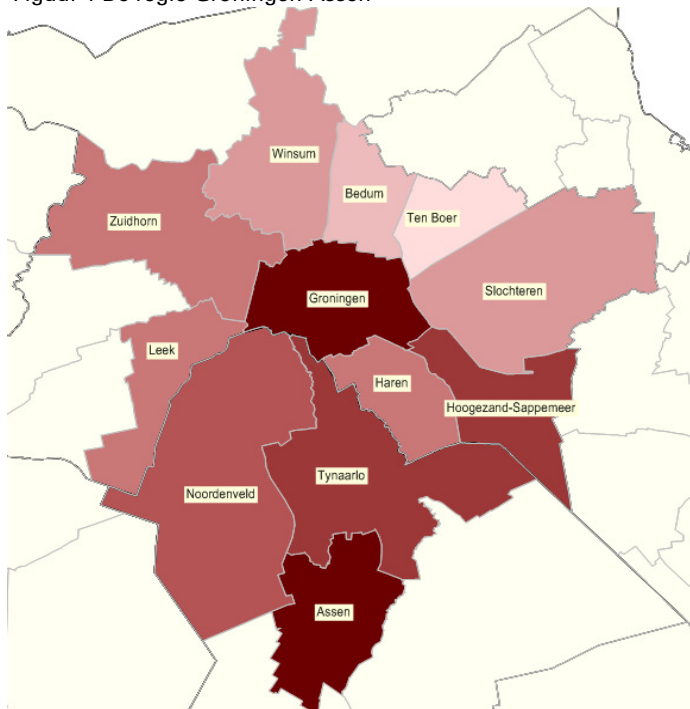

INLEIDING

In dit vlugschrift wordt een statistisch overzicht gegevens van de regio Groningen-Assen. De thema's waar informatie over is opgenomen zijn: Bevolking, wonen, economie en werkgelegenheid, verkeer en vervoer en cultuur. De gegevens zijn van het laatst bekende jaar. Bij een aantal onderwerpen is de ontwikkeling over de laatste jaren ook meegenomen. Als in dit vlugschrift gesproken wordt van Groningen dan wordt de gemeente bedoeld. Voor dit vlugschrift zijn diverse bronnen gebruikt, de cijfers zijn verwerkt door O&S Groningen.

Figuur 1 De regio Groningen-Assen

Regio Groningen-Assen bestaat uit 12 gemeenten rond de kerngemeenten Groningen en Assen. In de provincie Groningen liggen naast Groningen, Leek, Zuidhorn, Winsum, Bedum, Slochteren, Ten Boer, Hoogezand-Sappemeer en Haren en in de provincie Drenthe naast Assen, Noordenveld en Tynaarlo. De gemeenten werken intensief samen op het gebied van ruimte, wonen en werken. In de tabel staan de kerncijfers per gemeente.

Ter vergelijking: de bevolkingsdichtheid van Nederland als geheel is 491 inwoners per km². Negen van de twaalf gemeenten zijn niet tot weinig stedelijk volgens de CBS definitie. De stedelijkheid is door het CBS bepaald op basis van de omgevings-adressendichtheid. (Het aantal adressen binnen een cirkel met een straal van één kilometer rondom een adres, gedeeld door de oppervlakte van de cirkel. Wordt uitgedrukt in adressen per km²)

Tabel 1. Kerncijfers van de 12 gemeenten, 2011-2012

gemeente	oppervlakte (ha)	inwoners	bevolkingsdichtheid (inw. / km ²)	zelfstandige woningen	omgevingsadressendichtheid	stedelijkheidsgraad
Assen	8.345	67.208	805	29.706	1.391	Matig stedelijk
Bedum	4.496	10.508	234	4.356	619	Weinig stedelijk
Groningen	8.375	193.127	2.306	85.784	3.182	Zeer sterk stedelijk
Haren	5.073	18.457	364	8.441	802	Weinig stedelijk
Hoogezand	7.299	34.778	476	15.556	1.147	Matig stedelijk
Leek	6.428	19.467	303	7.875	698	Weinig stedelijk
Noordenveld	20.532	30.955	151	13.137	625	Weinig stedelijk
Slochteren	15.887	15.536	98	6.351	212	Niet stedelijk
Ten Boer	4.573	7.477	164	2.977	338	Niet stedelijk
Tynaarlo	14.770	32.357	219	13.495	441	Niet stedelijk
Winsum	10.253	13.987	136	5.841	405	Niet stedelijk
Zuidhorn	12.837	18.681	146	7.400	383	Niet stedelijk
totaal	118.868	462.538	389	200.919		

bron: CBS, ABF Woningmarktmonitor

Bevolking (bron: CBS)

Tabel 2. Bevolking en groei over vijf jaar

	2007	2012	ontw. 2007-2012
Assen	64.391	67.208	104,4
Bedum	10.601	10.508	99,1
Ten Boer	7.246	7.477	103,2
Groningen	181.613	193.127	106,3
Haren	18.809	18.457	98,1
Hoogezand	34.392	34.778	101,1
Leek	19.190	19.467	101,4
Noordenveld	31.439	30.955	98,5
Slochteren	15.186	15.536	102,3
Tynaarlo	31.731	32.357	102,0
Winsum	14.003	13.987	99,9
Zuidhorn	18.465	18.681	101,2
Totaal	447.066	462.538	103,5

De regio telde 1 januari 2012 ruim 460.000 inwoners, de bevolkingsdichtheid is met 389 inwoners per km² bijna twee maal zo groot als het noorden in totaal. De steden Assen en Groningen groeien het snelst. De groei in Slochteren (Meerstad) en Tynaarlo (Ter Borch) komt door overloop vanuit Groningen. De groei in Ten Boer wordt deels veroorzaakt doordat een aantal bewoners van verpleegtehuis Innersdijk uit Groningen tijdelijk daar gehuisvest is.

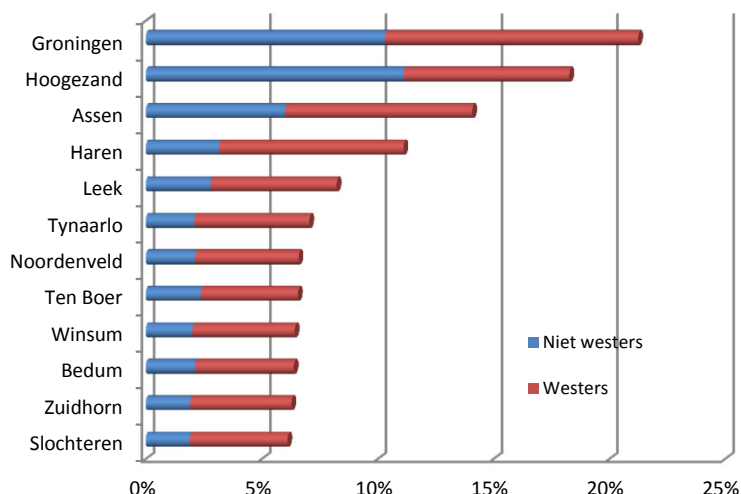
De bevolkingsamenstelling naar leeftijd is per gemeente zeer verschillend. Groningen heeft veel mensen in de studentenleeftijden terwijl die groep in de andere, vooral landelijke gemeenten, juist klein is. In Groningen is de groep van 30 tot 40 jaar ook goed vertegenwoordigd. Dit komt doordat lang niet alle studenten de stad na hun studie verlaten. In Haren en in mindere mate Noordenveld en Tynaarlo wonen veel ouderen. In Zuidhorn wonen relatief de meeste kinderen. Ook de gemeenten Ten Boer, Winsum en Assen herbergen relatief veel kinderen.

In tabel 3 staat een procentuele verdeling van de bevolking naar leeftijd waarbij het hoogste percentage (rood) en het laagste (blauw) staan

Tabel 3. Bevolking naar leeftijd, percentages

	< 10 jaar	10 tot 20	20 tot 30	30 tot 40	40 tot 50	50 tot 60	60 tot 70	70 tot 80	80 tot 90	90 eo
Assen	12,3%	12,6%	10,6%	12,6%	15,8%	13,9%	11,1%	6,7%	3,6%	0,7%
Bedum	10,8%	13,6%	9,3%	10,8%	15,5%	15,3%	14,1%	6,7%	3,2%	0,7%
Groningen	8,7%	10,6%	27,5%	13,8%	12,1%	11,1%	8,3%	4,6%	2,7%	0,5%
Haren	9,9%	13,3%	5,9%	8,2%	14,7%	14,8%	14,7%	10,4%	6,6%	1,6%
Hoogezand	10,7%	11,7%	10,2%	11,8%	15,3%	14,2%	13,1%	8,4%	4,0%	0,7%
Leek	11,5%	13,1%	8,4%	11,2%	16,2%	14,8%	12,9%	7,9%	3,5%	0,6%
Noordenveld	10,3%	12,4%	7,1%	9,3%	15,2%	15,5%	15,0%	9,9%	4,5%	0,8%
Slochteren	11,4%	13,0%	8,1%	11,1%	17,9%	15,5%	13,0%	6,3%	3,1%	0,7%
Ten Boer	12,9%	14,0%	7,8%	12,1%	15,9%	14,9%	12,1%	5,8%	3,6%	0,9%
Tynaarlo	11,1%	12,5%	6,1%	9,5%	16,0%	16,1%	13,7%	9,1%	4,9%	1,0%
Winsum	12,2%	13,5%	7,9%	10,6%	15,4%	15,9%	14,2%	6,4%	3,2%	0,7%
Zuidhorn	13,5%	14,2%	8,3%	11,8%	15,5%	13,9%	12,9%	6,5%	2,8%	0,7%
Totaal	10,3%	11,9%	16,5%	12,2%	14,2%	13,3%	11,0%	6,5%	3,5%	0,7%

Figuur 2. Bevolking naar etniciteit, percentage van de totale bevolking

Tabel 4. Aantal allochtonen, absoluut

	totaal allochtonen		ontw.
	2007	2012	2007-2012
Groningen	33.972	41.049	120,8
Hoogezand	5.865	6.358	108,4
Assen	8.927	9.466	106,0
Haren	1.990	2.052	103,1
Leek	1.318	1.603	121,6
Tynaarlo	2.116	2.284	107,9
Noordenveld	1.979	2.041	103,1
Ten Boer	405	491	121,2
Winsum	882	899	101,9
Bedum	582	671	115,3
Zuidhorn	1.058	1.174	111,0
Slochteren	841	950	113,0
totaal	59.935	69.038	115,2

In de regio wonen weinig allochtonen. Dit is in het hele Noorden het geval. Tussen de gemeenten is er wel een verschil in grootte en samenstelling van de groep allochtonen. De landelijke gemeenten hebben minder allochtonen dan de regio gemiddeld maar wel relatief veel westerse allochtonen. Hoogezand heeft juist veel niet westerse allochtonen. In Groningen wonen veel Antillianen en in Assen veel Irakezen. Het aantal allochtonen groeit sneller dan de bevolking totaal. In Groningen komt dat door de groei van het aantal buitenlandse studenten.

Huishoudens, mutaties bevolking (bron: CBS)

Tabel 5. Huishoudens naar soort huishouden en met of zonder kinderen, 2012

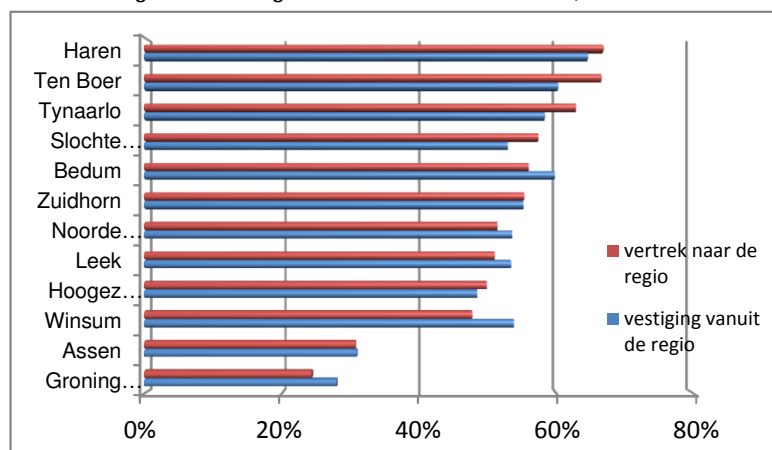
	totaal	een- gehuwd paar		niet gehuwd paar		eenouder met	overig	
		persoons	met	zonder	met			zonder
Assen	29.655	10.527	6.648	6.561	2.001	1.567	2.236	115
Bedum	4.344	1.257	1.216	1.179	219	216	242	15
Groningen	115.047	69.553	12.050	9.879	10.689	4.816	6.344	1.716
Haren	8.259	2.905	2.308	1.715	433	430	447	21
Hoogezand	15.567	5.334	3.963	3.180	939	922	1.174	55
Leek	8.032	2.307	2.246	2.091	399	459	508	22
Noordenveld	13.301	3.778	4.168	3.045	739	783	756	32
Slochteren	6.384	1.622	1.764	1.708	455	452	363	20
Ten Boer	2.931	742	803	857	187	193	148	1
Tynaarlo	13.616	3.913	3.953	3.257	822	865	770	36
Winsum	5.844	1.728	1.543	1.530	319	313	390	21
Zuidhorn	7.529	2.077	2.000	2.231	385	432	385	19
totaal	230.509	105.743	42.662	37.233	17.587	11.448	13.763	2.073

De huishoudenssamenstellingen is een weerspiegeling van de bevolkingssamenstelling. De stad Groningen heeft veel alleenstaanden en weinig gezinnen met kinderen. Hoogezand, Assen en Winsum hebben relatief de meeste eenoudergezinnen. Binnen verhuizingen (tabel 6) zijn er het meest in Groningen. Dit gaat voor een groot deel om verhuizingen van studenten. Van en naar Groningen en Assen vinden de meeste verhuisbewegingen met buiten de regio plaats. De centraal gelegen gemeenten Haren, ten Boer en Tynaarlo hebben de meeste verhuisbewegingen binnen de regio. Het grote aantal stadjes dat zich vestigt in Tynaarlo gaat voor een groot deel naar de wijk Ter Borch.

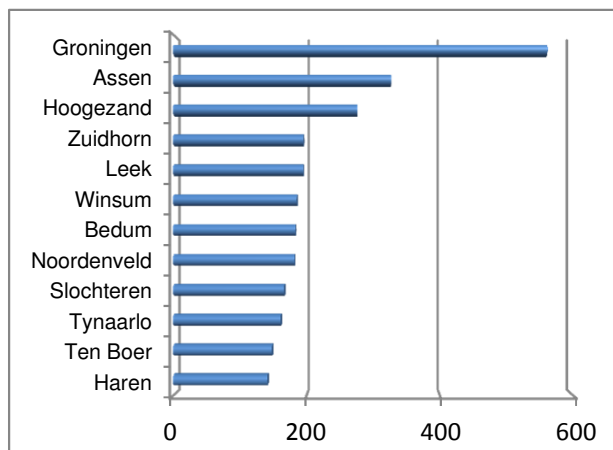
Tabel 6. Verhuizingen tussen gemeenten, percentages en binnen de gemeente totaal verhuisde personen 2007-2011

vertrek	gemeente van vestiging												totaal (excl. binnen)
	Assen	Bedum	Groningen	Haren	Hoogezand	Leek	Noordenveld	Slochteren	Ten Boer	Tynaarlo	Winsum	Zuidhorn	
Assen	86%	0,1%	8,6%	0,4%	0,6%	0,4%	1,3%	0,2%	0,1%	2,1%	0,1%	0,2%	25.458
Bedum	1,4%	60%	24,3%	0,9%	1,2%	0,9%	0,9%	0,9%	2,0%	1,6%	3,8%	1,7%	3.169
Groningen	1,7%	0,6%	86%	1,9%	1,4%	0,9%	1,2%	0,9%	0,7%	2,7%	0,7%	1,1%	121.859
Haren	2,3%	0,2%	34,2%	47%	2,4%	1,1%	2,4%	1,1%	0,4%	8,0%	0,5%	0,6%	5.596
Hoogezand	1,7%	0,2%	13,4%	0,9%	76%	0,9%	0,6%	4,0%	0,2%	1,6%	0,1%	0,2%	12.579
Leek	2,5%	0,3%	21,0%	0,6%	1,5%	61%	8,2%	0,4%	0,1%	1,1%	0,4%	3,3%	6.218
Noordenveld	5,8%	0,1%	18,3%	1,4%	0,9%	6,4%	62%	0,3%	0,1%	3,6%	0,3%	0,8%	9.035
Slochteren	1,1%	0,2%	19,4%	0,9%	13,2%	0,6%	0,7%	59%	1,9%	1,8%	0,8%	0,3%	4.372
Ten Boer	2,1%	2,7%	29,2%	0,9%	1,0%	0,7%	1,3%	3,8%	56%	0,5%	1,9%	0,4%	1.983
Tynaarlo	7,6%	0,3%	25,6%	3,7%	2,5%	0,6%	3,1%	0,5%	0,1%	55%	0,3%	0,4%	9.462
Winsum	1,7%	2,5%	23,1%	1,0%	0,8%	0,7%	0,8%	1,2%	0,5%	1,3%	64%	2,5%	4.089
Zuidhorn	1,7%	0,7%	23,3%	1,0%	0,8%	3,2%	1,6%	0,4%	0,1%	1,4%	1,5%	64%	5.618
totaal (excl. binnen)	25.989	2.937	120.754	5.846	12.736	6.052	8.551	4.626	2.160	10.349	3.874	5.564	209.438

Figuur 3. Vestiging vanuit en vertrek naar de regio, percentage van de totale migratie tussen gemeenten binnen Nederland, 2007-2011

Figuur 4. Binnenverhuizingen per 1.000 inwoners, totaal 2007-2011

Ruim 60 procent van de mensen die de regiogemeenten verlaten verhuizen naar buiten de regio. Van de gemeenten Groningen en Assen is dit percentage hoger, gemiddeld ruim 70 procent tegen 44 procent van de overige gemeenten. Ook de mensen die binnenkomen in de gemeenten komen voor Groningen en Assen voor ruim 70 procent van buiten de regio en voor de overige gemeenten voor ruim 40 procent.

Woonruimte

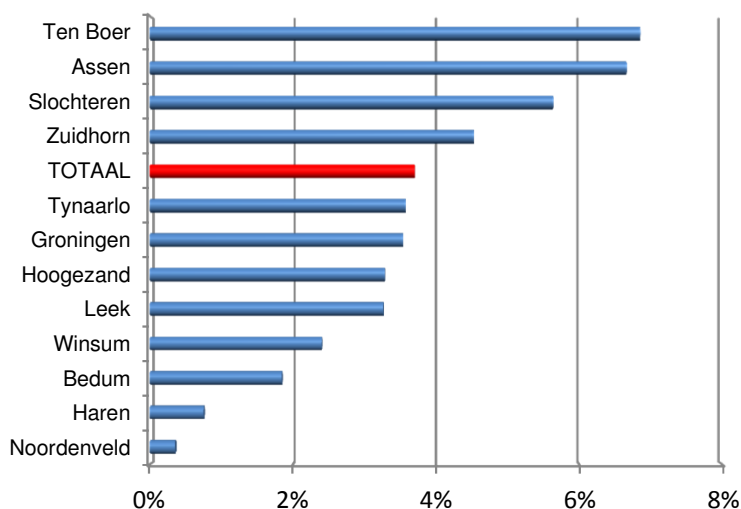
Tabel 15. Voorraad zelfstandige woningen 1 januari 2011

	totaal	perc. koophuizen	ontwikkeling 2007 - 2012	perc. Laagbouw
Assen	29.706	59,7%	1.856	78,6
Bedum	4.356	71,4%	79	94,7
Groningen	85.784	44,9%	2.935	43,2
Haren	8.441	70,4%	63	84,9
Hoogezand	15.556	59,1%	495	73,7
Leek	7.875	71,1%	249	94,5
Noordenveld	13.137	72,9%	46	93,0
Slochteren	6.351	76,2%	339	96,5
Ten Boer	2.977	81,2%	191	95,3
Tynaarlo	13.495	76,4%	466	93,5
Winsum	5.841	72,9%	137	97,9
Zuidhorn	7.400	79,7%	321	97,3
totaal	200.919	58,5%	7.177	68,4

In de tabel staat het aantal zelfstandige woonruimten. Dit zijn woonruimten zonder gedeelde voorzieningen als brievenbus en sanitaire voorzieningen. Naast zelfstandige woonruimte bestaat er ook onzelfstandige woonruimte. Dit zijn wooneenheden, bijzondere woongebouwen, woonwagens, woonschepen en recreatiewoningen. De gemeente Groningen heeft ruim 20.000 wooneenheden. Een aantal gemeenten heeft veel recreatiewoningen. Groningen heeft het laagste percentage koopwoningen en het laagste percentage laagbouw. Ook Assen en Hoogezand hebben relatief weinig laagbouw.

bron: ABF woningmarktmonitor

Figuur 7. Ontwikkeling woningvoorraad 2007-2011 in percentage van de voorraad in 2007

Relatief gezien is de woningbouw de laatste vijf jaren niet gelijk over de gemeenten verdeeld. In Bedum, en vooral in Haren en Noordenveld is weinig gebouwd. Absoluut gezien zijn de grootste bouwvolumes in Groningen en Assen geweest. Een deel van de bouw van Tynaarlo komt door de nieuwe wijk Ter Borch dat tegen de gemeentegrens van Groningen aan ligt. In Slochteren komt Meerstad (in samenwerking met Groningen) van de grond. In Zuidhorn zijn veel woningen gereed gekomen in het plan. Oostergast.

Tabel 16. Nieuwbouw en onttrekking van zelfstandige woningen, 2007-2011

	nieuwbouw totaal	perc. koop	onttrekkingen (2007-2010)
Assen	2.100	60,7%	45
Bedum	210	49,0%	12
Groningen	5.072	57,7%	2.326
Haren	81	61,7%	16
Hoogezand	806	35,9%	304
Leek	420	66,0%	56
Noordenveld	426	70,4%	160
Slochteren	423	83,7%	59
Ten Boer	171	91,8%	1
Tynaarlo	692	85,7%	20
Winsum	209	82,3%	44
Zuidhorn	385	71,4%	40
totaal	10.995	61,6%	3.083

bron: ABF woningmarktmonitor

De afgelopen vijf jaar was 61,6 procent van de gereed gekomen woningen koop. Dit is voor de regio als totaal meer dan het bestaande bestand (58,5%). In Groningen is het verschil het grootste. Daar worden relatief veel koopwoningen gerealiseerd. In een aantal gemeenten waar relatief veel koopwoningen staan wordt juist meer in de huursector gebouwd. (bijvoorbeeld Bedum en Leek) Ook in Hoogezand wordt veel voor de huursector gebouwd, daar is het percentage koopwoning laag. De onttrekkingen van woningen in Groningen en Hoogezand is voor een groot deel sloop voor stadsvernieuwing.

Werkgelegenheid en NWW

Tabel 7. Werkgelegenheid en vestigingen naar branche, regio Groningen-Assen

	2007	2011	ontwikkeling 2007-2011		vestigingen 2011
			abs	perc.	
Landbouw	5.238	4.595	643-	-12%	1.689
Industrie	22.059	20.515	1.544-	-7%	1.398
Nutsbedrijven	2.736	3.164	428	16%	72
Bouw	12.108	11.442	666-	-6%	2.396
Groot- en detailhandel	33.510	34.009	499	1%	5.983
Vervoer, opslag, communicatie	16.258	16.302	44	0%	2.682
Horeca	8.946	9.850	904	10%	1.383
Financiële instellingen	4.876	4.012	864-	-18%	480
Zakelijke dienstverlening	33.418	36.818	3.400	10%	7.672
Openbaar bestuur	17.727	17.985	258	1%	123
Onderwijs	19.169	20.773	1.604	8%	1.610
Gezondheid en welzijn	47.715	53.668	5.953	12%	3.471
Cultuur, sport, recreatie	8.932	10.662	1.730	19%	4.015
totaal	232.692	243.795	11.103	5%	32.974

bron: Lisa

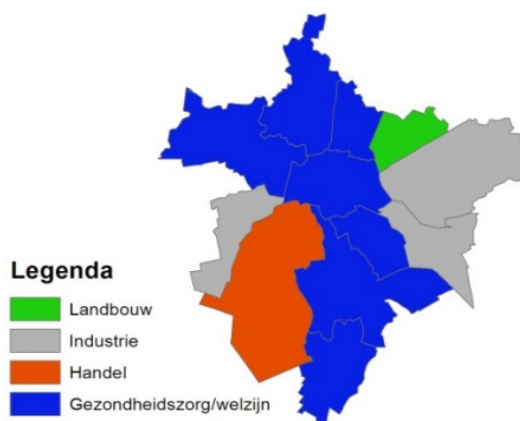
In de tabellen 7 en 8 staat de ontwikkeling van de werkgelegenheid als totaal per branche (tot 2011) en per gemeente (tot 2012). De ontwikkelingen per gemeente en per branche zijn verschillend. Zo neemt de werkgelegenheid in de industrie als totaal af. Maar het neemt toe in een aantal gemeenten, het meest in Bedum en Leek. De financiële sector neemt af, maar neemt in Zuidhorn fors toe. Ook de bouw neemt in een aantal gemeenten toe, o.a. in Slochteren en Ten Boer. De afname in Noordenveld komt vooral door de industrie. In Haren nam de werkgelegenheid af in het onderwijs (RUG). In de figuur staat welke branches het meest vertegenwoordigd zijn in de gemeenten.

Tabel 8. Werkgelegenheid per gemeente

gemeente	2007	2012	ontwikkeling 2007-2012		vestigingen 2012
			abs	perc.	
Assen	35.050	35.680	630	2%	4.180
Bedum	4.010	4.150	140	3%	700
Groningen	127.747	134.130	6.383	5%	15.909
Haren	6.948	7.360	412	6%	1.580
Hoogezand	13.875	14.790	915	7%	1.950
Leek	9.144	10.090	946	10%	1.630
Noordenveld	11.285	10.640	645-	-6%	2.510
Slochteren	4.104	5.050	946	23%	1.420
ten Boer	1.158	1.620	462	40%	560
Tynaarlo	10.944	11.210	266	2%	2.530
Winsum	3.264	3.840	576	18%	1.060
Zuidhorn	5.163	5.920	757	15%	1.470
totaal	232.692	244.480	11.788	5%	35.499

bron: Lisa

Figuur 5. Branches met de meeste werkgelegenheid

Tabel 9. Niet werkende werkzoekenden, oktober 2012 en de ontwikkeling 2011-2012

	beroeps		perc. van de beroeps-bevolking	ontwikkeling 2011-2013	
	bevolking	absoluut		abs	perc.
Assen	43.800	2.452	5,6%	489	24,9%
Bedum	4.500	244	5,4%	58	31,2%
Groningen	94.200	8.756	9,3%	1521	21,0%
Haren	7.000	458	6,5%	110	31,6%
Hoogezand	16.000	1.635	10,2%	440	36,8%
Leek	8.100	575	7,1%	22	4,0%
Noordenveld	13.900	805	5,8%	-29	-3,5%
Slochteren	6.800	446	6,6%	169	61,0%
ten Boer	3.200	173	5,4%	63	57,3%
Tynaarlo	13.000	700	5,4%	192	37,8%
Winsum	5.900	350	5,9%	1	0,3%
Zuidhorn	7.700	480	6,2%	117	32,2%
totaal	224.100	17.074	7,6%	3153	22,6%

bron: UWV werkbedrijf

De regio kent een percentage Niet Werkende Werkzoekenden van 7,6 procent, dit is hoger dan het landelijk gemiddelde van 6 procent. Er zijn meer mannen dan vrouwen zonder werk die werk zoeken. De verschillen binnen de regio zijn groot. Het percentage NWW'ers is laag in de landelijke gemeenten en in Assen en hoog in Groningen en Hoogezand. Ook is de ontwikkeling sinds vorig jaar per gemeente heel verschillend. Net als in Nederland als geheel is er een toename van het aantal NWW'ers.

Economie, bedrijven, economische groei

Tabel 10. Economische groei, de regio vergeleken, Corop gebieden

	2008	2009	2010	2011
Overig Groningen*	11,4	-4,5	12,4	-3,4
Noord Drenthe**	1,2	-2,9	1,2	1,3
Nederland	2,1	-3,1	1,9	1,4

* de regio, de Marne, Eemshaven, Grootegast en Marum

** de regio, AA en Hunze en Midden Drenthe

Tabel 11. Uitgifte van bedrijventerreinen in Ha

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Assen	4	8,6	4,5	1,4	3	1,6
Bedum*	.	.	.	.	1,5	0,8
Hoogezand	2,7	0,4	0,1	0,3	0	1,6
Leek	2,9	3	3,3	1,1	0,9	0,6
Noordenveld	0,3	0	1,9	0,2	0,3	0,4
Tynaarlo	1,6	3,8	0,7	0,6	1,2	0,8
Groningen	4,8	4,1	0	0,6	0,7	1,5
totaal	16,3	19,9	10,5	4,2	7,6	7,3

bron: Vastgoedrapportage Groningen Assen

* Bedum is vanaf 2010 bij de monitor betrokken

Tabel 12. Voorraad kantoorruimte > 200 m2

	2008	2010	2011
Assen	264.600		280.000
Groningen	916.400		930.000
overig regio	.		40.000
totaal regio		1.240.000	1.250.000

Tabel 13. Aanbod en opname van kantoorruimte

	2008	2010	2011
Assen aanbod	15.800		
Groningen aanbod	74.400		
totaal regio aanbod		167.000	173.000
Assen opname	4.400		
Groningen opname	21.300		
totaal regio opname		31.600	29.800

De economische groei is niet bekend van de regio, maar wel van de Corop gebieden. We zien dat de groei in 'Overig Groningen' ten opzichte van de ontwikkeling in Nederland als geheel een grillig beeld laat zien. NB: Bij overig Groningen horen de Eemshaven en de gebieden waar gas gewonnen wordt. De ontwikkelingen in Noord Drenthe zijn veel meer conform het landelijke beeld.

In tabel 11 staat het aantal hectares uitgegeven bedrijventerrein. We zien dat de laatste twee jaar erg weinig bedrijventerreinen zijn uitgegeven. De uitgaven van de niet vermelde gemeenten zijn niet meegenomen in de vastgoedrapportage. Deze gemeenten hebben kleinere grote bedrijventerreinen.

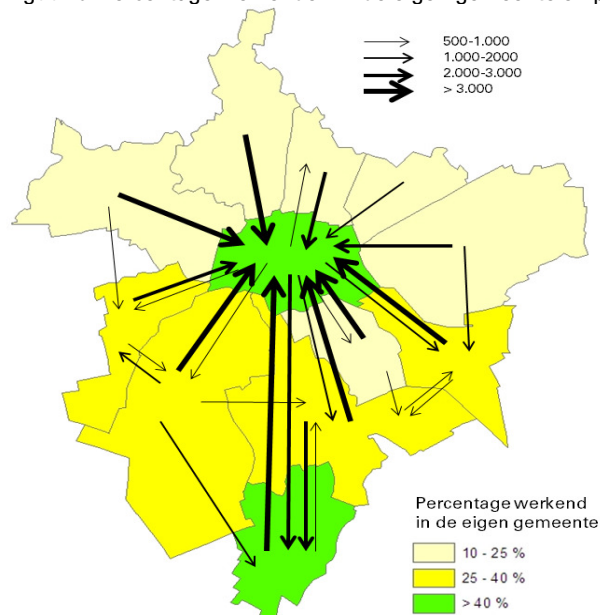
Groningen en Assen zijn steden met veel kantoren. In de rest van de regio is de voorraad van kantoren met een oppervlakte van meer dan 200 m2 beperkt. De opname is de laatste jaren vrij constant rond de 30.000 m2.

Pendel (bron: CBS)

Tabel 14. Woon- en werkregio's van werkenden, percentages woon-werk en totalen in absolute aantallen (x 1.000)

Werkregio's van:	Woonregio's naar:												
	Assen	Bedum	Groningen	Haren	Hoogezand	Leek	Noordenveld	Slochteren	Ten Boer	Tynaarlo	Winsum	Zuidhorn	
Assen	57,7%	0%	12,7%	1,0%	1,0%	0,3%	1,0%	0%	0%	2,9%	0%	0%	30,7
Bedum	2,1%	20,8%	54,2%	0%	2,1%	0%	0%	0%	2,1%	0%	2,1%	0%	4,8
Groningen	2,4%	0,6%	72,4%	1,4%	1,2%	0,8%	1,0%	0,2%	0,1%	1,5%	0,2%	0,5%	88,8
Haren	5,5%	0%	45,2%	17,8%	4,1%	0%	1,4%	0%	0%	6,8%	0%	0%	7,3
Hoogezand	2,8%	0%	27,3%	2,8%	38,5%	0,7%	0,7%	2,8%	0%	3,5%	0%	0%	14,3
Leek	2,4%	0%	28,2%	1,2%	1,2%	31,8%	9,4%	0%	0%	1,2%	0%	1,2%	8,5
Noordenveld	10,3%	0%	25,4%	0,8%	0,8%	7,9%	30,2%	0%	0%	4,0%	0%	0,8%	12,6
Slochteren	1,4%	1,4%	31,9%	1,4%	17,4%	0%	1,4%	15,9%	0%	2,9%	0%	0%	6,9
Ten Boer	2,9%	5,7%	54,3%	0%	2,9%	0%	0%	2,9%	11,4%	0%	0%	0%	3,5
Tynaarlo	16,8%	0%	28,5%	2,9%	3,6%	0,7%	1,5%	0,7%	0%	27,0%	0%	0%	13,7
Winsum	1,6%	3,1%	48,4%	1,6%	1,6%	0%	0%	0%	0%	0%	21,9%	1,6%	6,4
Zuidhorn	1,2%	0%	40,2%	1,2%	1,2%	7,3%	1,2%	0%	0%	1,2%	1,2%	22,0%	8,2
totaal banen	39,7	3,2	131,7	6,9	13,4	8,4	8,5	3,2	0,8	11	2,7	4,2	233,7

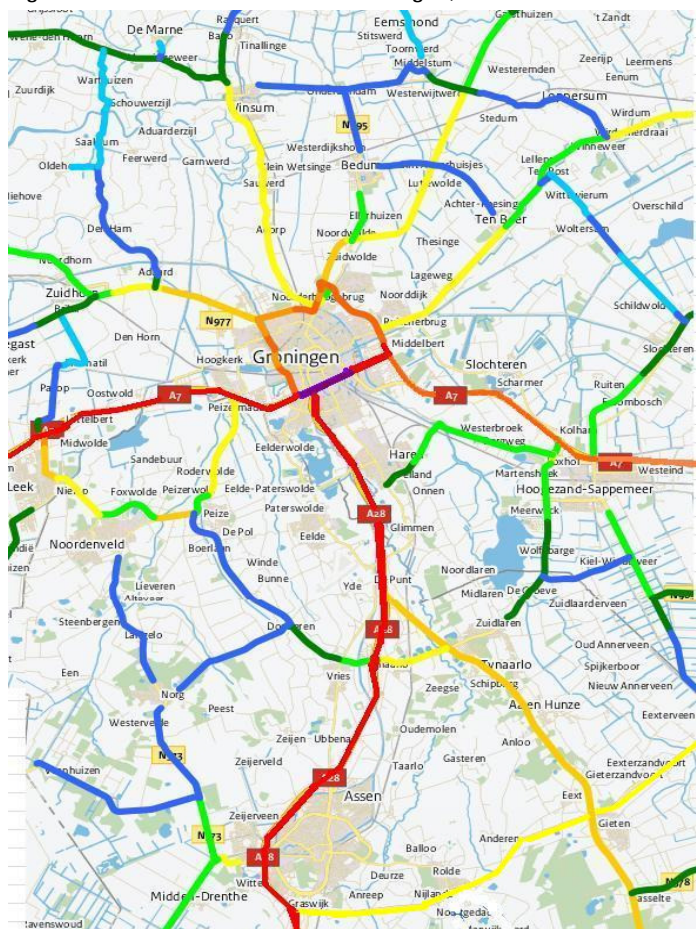
Figuur 6. Percentage werkenden in de eigen gemeente en pendelstromen van 500 en meer personen.

Vanuit de Enquête beroepsbevolking van het CBS is per gemeente berekend waar mensen wonen en werken. Hieruit zien we hoe het woon - werkverkeer in de regio in elkaar zit. In de tabel staat per gemeente waar de daar wonende bevolking werkt. In het kaartje staat per gemeente hoe groot het percentage inwoners is dat in de eigen gemeente werkt. De regio als totaal heeft 233.700 banen waarvoor er ruim 200.000 werkende inwoners 'beschikbaar' zijn. Dit betekent dat de regio als totaal een ingaande pendel heeft en dus de banenmotor voor een groter gebied is. We zien dat vooral Assen (58%) en Groningen (72%) veel werk bieden aan de eigen inwoners. Ten Boer (11%), Slochteren (16%) en Haren (18%) bieden relatief het minste werk voor de eigen bevolking. In de tabel staan de interacties tussen de gemeenten. Deze zijn heel verschillend. Zo zien we bijvoorbeeld dat vanuit Zuidhorn 600 mensen werken in Leek terwijl vanuit Leek maar 100 mensen werken in Zuidhorn terwijl beide gemeenten een ongeveer even grote werkende bevolking hebben. Leek heeft echter meer werkgelegenheid. In de figuur staan alleen de pendelstromen van 500 en meer personen.

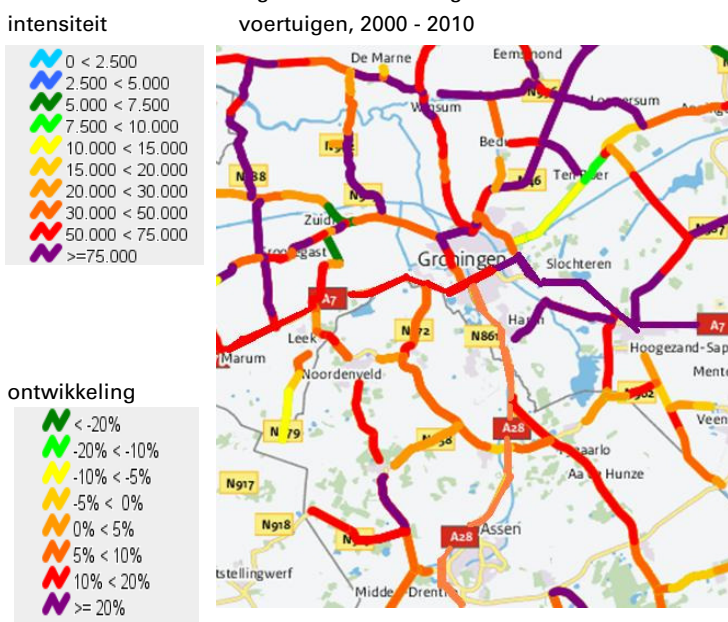
Autoverkeer

Figuur 8. etmaalintensiteit motorvoertuigen, 2010

bron: telcijfers provincies en rijkswaterstaat

Figuur 9. ontwikkeling intensiteit motorvoertuigen, 2000 - 2010

In figuur 8 staat de intensiteiten van motorvoertuigen gebaseerd op provinciale en rijkstellingen. Figuur 9 geeft de ontwikkeling weer. De grootste verkeersintensiteit is er op de A7, A28 en de ringwegen van de gemeente Groningen. De grootste intensiteit is op de zuidelijke ringweg tussen Vrijheidsplein en Europaweg. De grootste groei in intensiteit zien we vooral in het noordelijke deel van de regio en ten oosten van Groningen - Haren. Mogelijk houdt dit verband met de ontwikkelingen in de Eemshaven

Openbaar vervoer

Tabel 17. In- en uitstappers stations op een gemiddelde werkdag

Gemeente	station	2010
Assen	Assen	8.733
Bedum	Bedum	484
Groningen	CS	36.350
	Noord	1.702
	Europapark	990
Haren	Haren	1.316
Hoogezand	Kropswolde	530
	Martenshoek	1.012
	Hoogezand-Sappemeer	1.272
Winsum	Sappemeer oost	550
	Sauwerd	530
	Winsum	2.382
Zuidhorn	Baflo	665
	Zuidhorn	2.596
	Grijpskerk	840

bron: NS, Arriva

In tabel 17 staat het aantal in- en uitstappers op de treinstations in de regio. Het Centraal station in Groningen is ook een overstapstation, de aantallen zijn inclusief overstappers. De stations van Assen en Winsum hebben ook een overstapfunctie van trein op bus. Streekbussen vervoeren (vanuit de regio en verder) op een gemiddelde werkdag rond de 35.000 passagiers van en naar de gemeente Groningen. Streekbussen nemen binnen de plaatsen ook een deel van het stadsvervoer op zich. Groningen en Assen hebben ook een eigen stadsdienst. Naast het trein en streekvervoer zijn er rond Groningen ook een aantal P+R terreinen waar de auto geparkeerd kan worden en vandaar naar het centrum van de stad gereden kan worden per bus. De terreinen zijn: Haren (A28), Hoogkerk bij de A7, Karding en de Sontweg. In 2007 werden er vanuit deze terreinen 1,3 miljoen passagiers vervoerd. In 2011 was dat aantal gegroeid tot 2,2 miljoen. Deels komt dit door vergroting van de capaciteit.

Cultuur

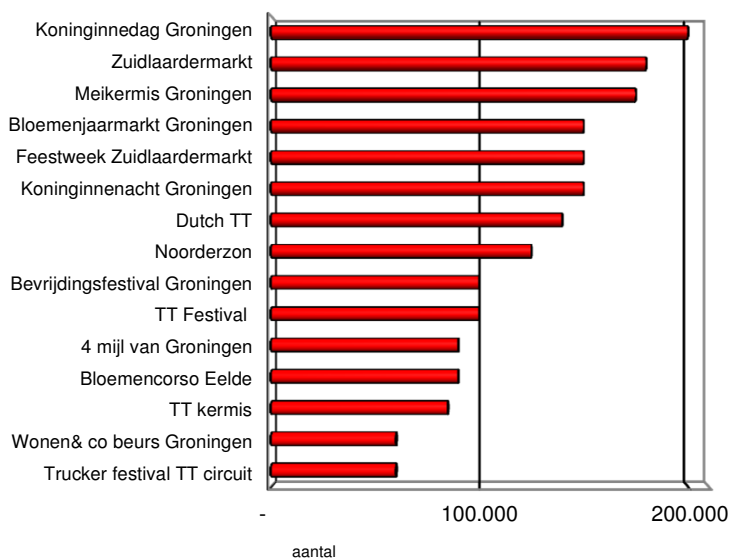
Tabel 18. Attracties met 5.000 of meer bezoekers per jaar

Attractie	gemeente	2009	2010	2011
Recreatiepark Nienoord	Leek	295.000	220.900	220.900
Holland Casino	Groningen	265.000	243.600	240.000
Groninger Museum	Groningen	227.700	88.469	214.000
De Sprookjeshof	Tynaarlo	105.000	110.000	
Gevangenis­museum	Noordenveld	105.000	105.000	
Verkeers­park Assen	Assen	100.000		
Drents museum	Assen	67.783	75.890	185.000*
Landgoed Fraeylemaborg	Slochteren	82.500	68.800	65.000
Scheepvaart­museum	Groningen	54.423	26.975	22.200
Martinitoren	Groningen	42.005	40.000	42.900
Strip­museum	Groningen	41.000	43.000	41.000
Hortus	Haren	27.160	29.700	57.000
Musem de Buiten­plaats	Tynaarlo	31.500		
Museum Kinder­wereld	Noordenveld	23.000	21.500	
Universiteits­museum	Groningen	15.500	16.200	16.000
Rijtuig­museum	Leek	17.536	15.230	14.700
Reinhart Orchideën	Haren	15.000		
Musem Sint Bernardushof	Zuidhorn	7.500		6.600
Molen­museum de Wachter	Tynaarlo	7.441	8.282	
Museum Wierdenland	Winsum	7.073	7.770	7.770
Museum Vosbergen, Muziek­instrumenten	Tynaarlo	7.000		
Grafisch museum	Groningen	6.733	6.858	7.000
Museum Havazathe Mensinge	Noordenveld	5.900		
Kostuum­museum de Gouden Leeuw	Zuidhorn	4.900		

bron: toerdata noord, European Tourism Futures Institute, musea

*Drents museum: 2012

Figuur 10. Bezoekersaantallen evenementen, top 15 in 2010

Bij het tellen van de bezoekers­aantallen is onderscheid gemaakt tussen bezoekers aan musea en andere attracties die gedurende (een groot deel van) het jaar open zijn en kortdurende evenementen. In de tabel staan de bezoekers aan attracties. Hierbij zijn alleen de attracties met meer dan 5.000 bezoekers meegenomen.

De figuur laat de top 15 van de evenementen in 2010 zien. De meest bezochte evenementen vinden plaats in de gemeenten Groningen, Assen of Tynaarlo. In deze top 15 staan vier evenementen van de TT in Assen en twee van de Zuidlaardermarkt. De bezoekers aan de evenementen zijn geschat.

Tabel 19. Bioscoopbezoek

	2009	2010	2011
Groningen	975.000	1.015.000	1.034.000
Assen	77.000	68.000	75.000
Hoogezand	130.000	125.000	144.000

bron: NVB

Bioscopen zijn er alleen in Groningen, Hoogezand en Assen. In Assen is de bioscoop sinds 2012 gevestigd in het cultureel complex de Nieuwe Kolk. In 2012 had deze bioscoop 127.000 bezoekers. Net als landelijk groeit het bioscoopbezoek in de regio.

Theaterbezoek concentreert zich in de gemeente Groningen. In Assen is het theater net als de bioscoop gevestigd in de in 2012 opgeleverde Nieuwe Kolk. De cijfers van de oude Kolk hebben we niet meer opgenomen. Ook in onder meer Hoogezand en Roden zijn theaters. In Groningen is het aantal theaterbezoekers jaarlijks rond de 600.000.